

УДК: 376-056.37:376.01

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Іоганова Н.А.

В статті висвітлено значущість корекційно-розвивального змісту навчання молодших школярів з порушеннями опорно-рухового апарату у закладі освіти; означено основні напрями розвитку школярів; охарактеризовано програмно-методичне забезпечення навчання учнів молодшого шкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Автором представлено комплект корекційно-розвивальних програм, вперше розроблених в Україні на основі досвіду спеціальних шкіл, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних навчально-виховних комплексів для дітей з порушенням опорно-рухового апарату та власних напрацювань.

Ключові слова: *порушення опорно-рухового апарату, корекційні заняття, школярі з порушеннями опорно-рухового апарату, психофізичний розвиток.*

The article highlights the importance of correctional and developmental content of education of primary school students with musculoskeletal disorders in the educational institution; the basic directions of development are defined; the program-methodical providing of training of pupils of primary school age with disturbances of the musculoskeletal system is characterized. The author presents a set of correctional and developmental programs, first developed in Ukraine based on the experience of special schools, training and rehabilitation centers, special educational complexes for children with musculoskeletal disorders and their own experiences.

Key words: *disorders of the musculoskeletal system, correctional classes, students with disorders of the musculoskeletal system, psychophysical development.*

Відповідно до Закону України «Про освіту», корекційно-розвивальний супровід дітей з порушеннями опорно-рухового апарату у спеціальних закладах освіти здійснюється за спеціальними програмами і методиками, розробленими на основі Державного стандарту початкової освіти.

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату являю собою неоднорідну категорію як у клінічному, так і психолого-педагогічному аспектах. У залежності від природи порушень опорно-рухового апарату таких дітей умовно можна поділити на кілька груп:

- діти з порушеннями моторної сфери внаслідок захворювань нервової системи;
- діти з вродженою патологією опорно-рухового апарату;
- діти з набутими захворюваннями й травмами опорно-рухового апарату;
- діти, які мають порушення опорно-рухового апарату спадкової етіології з прогресуючими м'язовими атрофіями.

У педагогічній практиці прийнято також розрізняти категорії дітей з порушеннями опорно-рухового апарату щодо їх психофізичних особливостей і можливостей оволодіння навчальним матеріалом, зокрема:

- діти з порушеннями функцій опорно-рухового апарату різного етіопатогенезу, які пересуваються самостійно або за допомогою допоміжних ортопедичних засобів, мають психічний розвиток, близький до нормотипового;

- діти, позбавлені можливості самостійного пересування і самообслуговування, із затримкою психічного розвитку та збереженим мовленням;

- діти з церебральним паралічем (ДЦП), ускладненим затримкою психічного розвитку, тяжкими дизартричними та іншими мовленнєвими порушеннями;

- діти з ДЦП, які мають порушення інтелектуального різного ступеню тяжкості;

- діти з ДЦП, які мають порушення слуху і зору різного ступеню тяжкості.

За ступенем тяжкості порушень рухових функцій і за ступенем сформованості рухових навичок діти поділяються на три групи: з тяжкими руховими порушеннями; із середнім ступенем рухових порушень; з легкими руховими порушеннями [1: 6].

Отже, учні з порушеннями опорно-рухового апарату складають доволі численну групу серед дітей з особливими освітніми потребами та потребують створення спеціальних умов для навчання та розвитку.

Головна особливість пізнавальної діяльності та особистості дитини з порушенням опорно-рухового апарату (особливо у випадках дитячого церебрального паралічу) полягає у вираженій диспропорційності, нерівномірному, порушеному темпі розвитку, а також якісній своєрідності формування психіки.

Тому кожна дитина, яка має рухові порушення, потребує ретельного вивчення її психічного розвитку та визначення відповідних напрямів корекційно-розвивального супроводу у спеціально організованому середовищі. Це реалізується у використанні індивідуальної програми розвитку, корекційно спрямованому освітньому процесі, варіативному характері навчання з урахуванням індивідуальних психофізичних можливостей кожної дитини.

Загальна організація освітнього процесу у спеціальній школі ґрунтується на застосуванні компетентнісної парадигми, що передбачає особистісний підхід до дитини, заснований на стимулюванні її власної активності, формуванні цілісного світогляду, образу світу та усвідомленні власного місця в ньому, формуванні життєвої компетентності. Розвиток пізнавальної діяльності учнів

здійснюється під час вивчення різних навчальних предметів, а також на спеціальних заняттях з корекції розвитку.

Комплексний характер корекційно-педагогічної роботи передбачає постійне врахування взаємовпливу рухових, мовленнєвих і психічних порушень у динаміці дитячого розвитку. Внаслідок цього необхідна спільна стимуляція розвитку усіх сторін психіки, мовлення і моторики, а також попередження і корекція їх порушень.

Зміст корекційних занять для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату побудовано на принципах особистісно орієнтованої взаємодії педагога та учня дорослих і дітей, яка має забезпечувати:

- зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей, їх корекційний розвиток;
- емоційне благополуччя кожної дитини;
- пізнавальний розвиток дитини;
- створення умов для розвитку особистості;
- формування уявлень про загальнолюдські цінності;
- взаємодію з сім'єю з метою оптимізації виховного процесу.

Важливою складовою системи допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату є перебування у спеціальних освітніх закладах, де здійснюється їх навчання, виховання, психолого-педагогічний супровід навчання, комплексне лікування, підготовка до самостійного життя [1:9].

Використання широкого потенціалу корекційно-розвивальних технологій навчання школярів з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах різних форм навчання реалізуються на основі врахування психофізичних можливостей учнів, що сприятиме інтенсифікації та підвищенню якості навчально-виховного процесу, підготовці школярів до самостійної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві, наданню нових можливостей для творчого розвитку особистості.

Варіативні корекційно-розвивальні технології представлено у змісті програм з корекційно-розвиткової роботи з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, розроблених відповідно до сучасних вимог реформування спеціальної освіти з урахуванням особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів у процесі навчання.

Зміст комплексу програм спрямовано на:

- діагностику стану психофізичного розвитку дитини з порушеннями опорно-рухового апарату;
- подолання порушень з урахуванням механізмів їх виникнення;
- розвиток рухової мобільності з опорою на найбільш збережені функціональні системи;

- нормалізацію м'язового тону організму дитини через інтеграцію мовленнєвої, пізнавальної, рухової діяльності на основі організації загальнооздоровчих заходів з позицій індивідуального підходу до потреб кожного школяра;
- формування здатності здійснювати комунікацію в різних сферах спілкування з урахуванням мотивації, мети і соціальних норм поведінки.

Вперше розроблені в Україні корекційно-розвивальні програми для молодших школярів з порушеннями опорно-рухового апарату передбачають базовий зміст і авторські програми, які спрямовані на корекцію широкого спектру порушень психофізичного та особистісного розвитку дітей з метою соціальної адаптації та соціалізації таких дітей в суспільство.

Зміст корекційно-розвиваючої роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату передбачає тривалу і послідовну допомогу фахівців і батьків в усуненні рухових, інтелектуальних, мовленнєвих, поведінкових порушень з урахуванням специфіки соматичного, неврологічного і психічного стану дитини, його індивідуальних особливостей [2].

Корекційно-розвивальна робота з учнями з порушеннями опорно-рухового апарату повинна здійснюватися після комплексного обстеження дітей фахівцями закладу (психологом, учителем-дефектологом, логопедом, інструктором ЛФК та ін.) і охоплює конкретні напрямки роботи, орієнтовані на поліпшення психофізичного розвитку школярів в цілому, попередження труднощів у навчанні, забезпечення соціальної адаптації та інтеграції в суспільство.

Корекційно-розвивальні програми «Корекція розвитку», «ЛФК», розроблено відповідно до сучасних вимог змісту спеціальної освіти, з урахуванням загальних і спеціальних принципів виховання і навчання дітей шкільного віку: науковості, системності, доступності [3].

Програма «Корекція розвитку (базова) має блочну структуру та передбачає:

- розвиток і корекцію рухової сфери;
- розвиток сенсорних функцій;
- розвиток пізнавальної діяльності;
- корекцію мовленнєвого розвитку;
- психокорекцію особистісного розвитку учня.

До кожного блоку підібрано зміст (ігри, вправи, завдання тощо), окреслено завдання корекційно-розвивальної роботи.

До програми окремо наводяться загальні методичні рекомендації щодо корекції порушень психофізичного розвитку учнів з порушеннями опорно-рухового апарату, що дозволяє в умовах спеціальної та інклюзивної освіти покращити ефективність корекційно-розвиваючої роботи.

На кожному етапі навчання корекційні заняття мають конкретні завдання, що підпорядковуються спільній меті – створенню у дітей основи для засвоєння програмового матеріалу, тобто розширення їх знань та формування уявлень про оточуючий світ (розвиток пізнавальної діяльності), розвиток просторових та часових уявлень, формування елементарних рухових навичок тощо.

Побудові програми корекційно-розвивальної роботи передуює психолого-педагогічне вивчення кожної дитини.

Особлива увага звертається на вивчення стану психофізичної готовності до навчання дітей підготовчого класу. Увага педагога-дефектолога спрямовується на вивчення рівнів мовленнєвого, загального розвитку та готовності до навчання. При цьому визначається:

- ступінь орієнтації дітей в найближчому оточенні (сім'я, іграшки, розваги, уявлення про пори року тощо); стан елементарних математичних уявлень;
- уміння використовувати наявні знання;
- стан розвитку узагальнень (уміння називати узагальнюючим словом групи споріднених предметів і вміння називати предмети, що входять в споріднену групу);
- здатність розрізняти форму, колір;
- кількісні і просторові співвідношення;
- стан розвитку моторики.

Паралельно проводиться логопедичне обстеження. Обстежується загальний стан розвитку мовлення, стан мовленнєвого дихання, голосу, темп, виразність мовлення.

До рекомендованих видів та методів роботи віднесено:

- кінезіологічні вправи та комплекси;
- ігрові вправи;
- методики раннього розвитку;
- дидактичні вправи;
- використання наочності;
- релаксаційні вправи;
- рухливі ігри.

Результати корекційно-розвивальної проведеної роботи ретельно

аналізуються та узагальнюються.

Слід зазначити, що корекційні заняття не дублюють ні змісту, ні форми уроків, оскільки це не додаткові уроки, а спеціально організовані заняття, у яких своя мета і завдання. При плануванні та проведенні корекційних занять вчителі використовують різні форми та види роботи. Особливу увагу при організації таких занять приділяють предметно-практичній та ігровій діяльності. При складанні плану враховується чітка етапність у проходженні навчального матеріалу, а заняття проводяться систематично. Кількість годин з певних тем планується відповідно індивідуальних порушень дитини.

Окреслені напрямки корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які відображено в базовій програмі корекційно-розвиваючих занять «Корекція розвитку», і авторських програмах по поглибленому корекційно-розвивального впливу на рухову, пізнавальну, психосоціальну, мовленнєву, сенсорну сфери сприятимуть вдосконаленню психофізичного розвитку учнів з порушеннями опорно-рухового апарату. Програми характеризуються спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає відбір корекційно-розвиваючого матеріалу відповідно важливих напрямків розвитку дітей, урахування матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, віково-статевих особливостей учнів та їх інтересів.

Педагоги спеціальних та загальноосвітніх закладів можуть використовувати авторські програми або елементи програм для посилення корекційного впливу в залежності від особливостей психофізичного розвитку дітей. Використання програмного забезпечення з корекційно-розвивальної роботи сприятиме забезпеченню полісенсорної взаємодії всіх збережених функцій у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, забезпечить умови їх соціальної адаптації, подолання труднощів у навчально-виховному процесі. Види корекційних занять повинні бути психофізіологічно обґрунтовані, педагогічно доцільними, мати корекційно-розвиваючий ефект.

Література:

1. Чеботарьова О. В. Корекційно-реабілітаційний супровід молодших школярів із порушеннями опорно-рухового апарату / О.В. Чеботарьова / Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. 2017. №3. 16-21.
2. Чеботарьова О. В., Гладченко І.В. Багатоаспектність корекційно-розвивальної роботи в освітніх закладах для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. [Особлива дитина: навчання і виховання](#). 2017. № 1 (81). С. 21-26.
3. Іоганова Н.А., Чеботарьова О.В. «Корекція розвитку» (базова) [Електронний ресурс] // Програми з корекційно-розвиткової роботи для 1-4 класів спеціальних

Іоганова Н.А. Корекційно-розвивальна спрямованість змісту навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату / Н.А. Іоганова // Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: зб. наук. пр.: до 100-річчя від дня народження професора І. Г. Єременка. – 2017. – Вип. 9. – С. 246 - 250.

загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату 2018. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/> <https://lib.iitta.gov.ua/711457/>